

Флячинська Оксана,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
науковий керівник: **Антонова Олена,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Актуальність проблеми. В умовах становлення нашої держави як самобутньої, незалежної, нескореної під натиском ворожої сили, суверенної країни важливим є активний процес формування та вдосконалення української суті, збагачення національних витоків, основ, зародження нових та збереження давніх традицій нашого незламного та вірного собі народу. Багатство нашої країни – це наші діти, що понесуть в майбутнє нашу унікальність, історію, знання та віру у правду і добро.

Поняття національної свідомості має великий філософський зміст та важливе практично-наукове підґрунтя для розвитку і становлення будь-якої нації світу. Національна свідомість – це форма етнічного, політичного, соціального самовираження окремого індивіда (людини, особистості), який відносить себе до певної національно-соціальної спільноти зі спільними їй характерними суспільними, політичними, культурними поглядами. Окрім цього, найважливішим аспектом особистості у контексті національної свідомості є чітка позиція самої людини, яка вважає себе національно ідентифікованою та розуміє і знає своє національне призначення у житті того соціуму, до якого вона себе позиціонує.

Метою статті є обґрунтувати роль особистісного підходу у формуванні національної самосвідомості учнів початкової школи на засадах педагогіки партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закон України «Про

освіту», Концепція Нової української школи, національно-патріотичного виховання молоді чітко окреслюють освітні завдання – виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадського обов'язку на основі національних загальнолюдських цінностей, утвердження якостей громадянина – патріота своєї держави.

Одним із найважливіших завдань сучасної школи є створення повноцінних та необхідних умов для різнобічного розвитку, самовдосконалення, збагачення національного досвіду учасників освітнього процесу. Беручи за основу освітні технології та методи впливу на формування самосвідомості суспільства, його переконань вибудовує прямий та незворотній шлях до сильної та впевненої в собі європейської держави. Сьогодні будь-яка цивілізована країна світу, що добре знає свою історію, користується дорогоцінним досвідом своїх пращурів, плекає традиції родини, дотримується звичаїв – це перш за все здорове, непохитне в своїх переконаннях суспільство, що прогнозує сталість, успішний розвиток та міцність свого народу[2,20].

Опираючись в освітній діяльності на національні цінності, творчість, традиції свого народу, педагог поступово протоптує стежину, яка зрештою перетворюється на просторий шлях до успіху, самоствердження майбутньої особистості.

До проблем виховання молодого покоління на засадах національних цінностей та патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як Г.Сковорода, К. Ушинський, О.Огієнко, С.Русова, А.Макаренко, В.Сухомлинський, Г. Ващенко та інші видатні вчені.

Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста, педагога-новатора і філософа В.Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні справжніх патріотів, що по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Цю найважливішу закономірність виховання видатний педагог визначав по-своєму: виховувати маленьку дитину так, щоб у неї були цінності душі, які дісталися їй дорогою ціною. Саме в молодшому

шкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної і світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформуванню першого практичного досвіду прояву душі стосовно рідних та близьких людей, рідної домівки, отчого краю з його природою, історією і традиціями, рідної мови, - всього, з чого для кожного починається Батьківщина, «Батьківщина починається для дитини з шматочка хліба і ниви пшениці, з лісової галявини і блакитного неба над маленьким ставом, з пісень і казок матері над колискою» [7].

Виклад основного матеріалу. Перш за все формування національної самосвідомості сучасному педагогу слід розпочати з себе. Адже тільки вірний собі та своїм принципам учитель зможе віднайти ключик до серця і свідомості батьків, а через них опираючись на засади педагогіки партнерства до їхньої малечі. Досконала, чітка вимова слів української мови, вживання актуальної унормованої лексики, демонстрування глибоких знань, високий рівень професіоналізму, володіння різноплановою та актуальною інформацією, толерантність, впевненість в собі, гуманне ставлення до оточуючих – це вчитель, якому будуть довіряти, відкриватися та прислухатися. Маючи безпосередньо невимушений психологічний вплив на формування світогляду в родині своїх вихованців педагог отримує чудову можливість – виховати гідних патріотів своєї держави, людей, що не зрадять власним принципам та переконанням.

Події останнього часу змусили нас усіх переоцінити власні життєві позиції, погляди та глибоку суть нашого буття. Все частіше чуто державний гімн у виконанні дітей дошкільного віку та школярів початкової школи, хоча до цього вважалося, що це їм важко зрозуміти. Нарешті наше суспільство дійшло висновку, що саме з маленького росточка зароджується національний дух народу, саме дитинство це період, коли формується національна свідомість, його пізнання, визначаються пріоритетні напрями та погляди на життя.

Обравши стратегію особистісного підходу у формуванні національної свідомості своїх вихованців педагог насамперед має добре

вивчити особливості та проаналізувати проблеми кожної окремої сім'ї, її мікроклімат, особливості відносин, зрозуміти причини та віднайти правильні методи та прийоми для вирішення основних освітніх завдань.

Оскільки всім давно відомо, що ідеальних стандартів, якою має бути родина, її склад чи напрям її діяльності немає, основним та непохитним залишається її повноцінність як індивідуального феномена суспільства, задоволення та самоствердження кожного з її членів. Адже не всі дітки виховуються у повних сім'ях і розуміння питання про тата і маму буде відрізнятися. Так як наприклад, коли хлопчик виховується у родині, де розлучені батьки і тато не бере участі у вихованні сина, слід обережно підходити до питань обговорення сім'ї, родинних обов'язків, традицій, це може бути фатальним для психіки дитини. Педагогу слід глибоко проаналізувати дане питання, зробити певні висновки. Звісно, що тут очевидний факт підбору особливого методу спілкування, але ж як це зробити без впливу і підозри оточуючих, задля уникнення непорозумінь та неприємних випадків.

Уявімо собі ситуацію, коли вчитель озвучує завдання для реалізації проектної діяльності класу: «Виготовити спільно з татом годівничку для птахів». Що в такій ситуації має думати чи відчувати дитина, яку виховує тільки мама і бабуся? Забігаючи наперед педагог на прикладі такого учня може активізувати уяву інших дітей про більш ширші родинні зв'язки, тобто ми можемо не тільки обмежуватися допомогою тата чи мами, у нашому оточенні є ще близькі нам люди, які нам можуть допомогти. Протягом деякого періоду вчитель помічає, що долею цієї дитини дуже переймається його хрещений батько, провівши попередньо певну індивідуальну роботу та обговоривши питання з мамою хлопчика, залучивши до спільної діяльності небайдужого чоловіка, педагог приймає рішення продемонструвати перед усім класом: «Подивіться діти Тимурчик разом з своїм хрещеним татом вже виготовили чудову годівничку для птахів, тепер вона висітиме на дереві нашого шкільного подвір'я, а ми спостерігатимемо за птахами, що будуть прилітати до неї». Цим самим спонукаючи до активної та свідомої діяльності інших учнів допомогти оточуючій нас природі, її мешканцям, показати свою турботливість, педагог доводить, що будь-яке рішення має право на

життя та можливість бути оціненим, а не навпаки засудженим.

Ще один такий випадок, коли педагог знаючи про особливості певної родини, де дівчинка позбавлена батьківського піклування, її вихованням займається бабуся, наприклад під час бесіди про професії батьків, учитель приймає рішення задати перше питання цій дівчинці: «Анечко, скажи будь ласка, ким працює твоя бабуся?

- Лікарем.

- Як ти гадаєш, чому вона обрала саме таку професію?

- Вона допомагає людям.

В такому випадку вчитель прогнозує дану ситуацію і випереджає випадок психологічного травмування, дитина відчуває гордість за свою бабуся, за значущість її професії для суспільства, завдяки цьому дитина самостверджується перед колективом та почувається повноцінним її членом.

Такі підходи індивідуального та особливого ставлення педагога до учасників освітнього процесу вибудовують в якійсь мірі рідні стосунки педагога - учня-батьків чи осіб, що їх заміняють, що дозволяє краще розуміти один одного, підтримувати та разом рухатися до реалізації спільної мети.

Певна річ, що вчитель, який постійно вдосконалюється, працює над збагаченням та функціональністю середовища класу до певної тематики дня чи тижня, відзначає разом з класною родиною важливі для українців і всього світу дати, акцентує увагу на необхідності збереженні традицій свого народу, відродження звичаїв, як учням так і батьківській аудиторії, матиме безперечно позитивний результат національно-патріотичного виховання в своєму класі. Але знову ж таки це загальний результат орієнтований на «середнього» споживача. Якщо поглянути на питання в розрізі тут ми споглядаємо, що картина дещо різниться.

Розглянемо результати опитування учнів на тему «Чому я маю розмовляти українською?»

За результатами опитування 50% дітей класу чітко розуміють свою громадянську позицію, 20% - думають так тому, що так говорять дорослі, 15% - не виявляють особливого бажання і роблять це тому, що так кажуть батьки і накінець 5% дітей не розуміють взагалі про що іде річ,

обов'язково 2-3 учні залишаються в проміжку між реальним існуванням в колі своєї сім'ї і шкільним життям.

Рис. 2. Результати опитування

Висновок. Отож, у формі особистісного підходу до формування національної самосвідомості учнів на засадах педагогіки партнерства наполягаємо на обов'язковому тісному та безперервному взаємозв'язок у родини з освітнім закладом, тільки у форматі спільної думки та рішення можна вмотивувати дитину на свідому діяльність, що формує пізнання та розуміння навколишнього світу. Будь-яка особистість у якій психічні процеси, критичне мислення ще на стадії формування буде споживати все, що їй піднесуть, а особливою довірою для неї є найближчі люди, інша річ вже доросла людина, яку важко будь в чому переконати без гарної порції доказів, а ще краще реальних дій. Отже, важливим напрямом роботи залишається тісна партнерська співпраця з батьками школярів: методи безпосереднього залучення до освітньої діяльності(відвідування відкритих уроків, виховних годин), участь у громадських заходах(виступи на батьківських зборах, організація виховних годин, святкових ранків, змагань, акцій), участь у проєктах класу, активна батьківська позиція.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про освіту» URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Концепція Нової української школи URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed>.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (із змінами , внесеними згідно з Наказом Міністерства і науки України № 1038 від 29.07.2019)
4. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи. Навчальний посібник, Видавничий дім освіта, К., 2020. 209 с.
5. Національно-патріотичне виховання в Україні. Науково-допоміжний допоміжний бібліографічний покажчик. Київ, 2019. 369 с.
6. Педагогічна взаємодія з батьками учнів початкової школи на платформі CLASS DOJ О. Смолянюк Н.М., Запоріжжя, 2021. 3 с.
7. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання. Збірник матеріалів Всеукраїнського наукового семінару, Київ, 2016. 60с.